

رودوزی‌های اصفهان در عصر صفویه

www.ketab.ir

مؤلف

شهره فضل‌وزیری

عضو هیئت علمی دانشگاه علم و فرهنگ

- سرشناسه : فضل وزیری، شهره، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور : رودوزی‌های اصفهان در عصر صفوی/ مولف شهره فضل‌وزیری،
مشخصات نشر : تهران: ناشر، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری : ۹۶ ص.: مصور، جدول.
شابک : ۵۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۵۵۴۳-۵
یادداشت : کتابنامه .
موضوع : صنایع دستی -- ایران -- اصفهان
موضوع : ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷ - ۱۱۲۸ ق.
رده بندی کنگره : الف ۲۶ / ۱۳۹ الف / ۲۱۰۸
رده بندی دیویی : ۷۴۵/۵۰۹۵۵۹
شماره کتابشناسی ملی : ۲۵۲۲۱۳۰

انتشارات ناب نگار

نام کتاب: رودوزی‌های اصفهان در عصر صفوی

مؤلف: شهره فضل وزیری، عضو هیئت علمی دانشگاه علم و فرهنگ
طراح جلد: شیده فضل وزیری
ویراستار و صفحه‌آرا: محبوبه اصغرپور
ناشر: ناب نگار
چاپ: رامتین
چاپ اول: پاییز ۱۳۹۰
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۵۵۴۳-۵
قیمت: ۵۰۰۰ تومان
نشانی: خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری، شماره ۸۲
تلفن: ۶۶۴۰۳۱۱۱
کلیه حقوق محفوظ و متعلق به نویسنده است.

پیشگفتار ناشر

انسان‌ها هنر را برای دستیابی به آرامش برگزیده‌اند. چه هنرمندان و چه مخاطبان، در اثر هنری مایه آرامش می‌جویند.

به نظر می‌رسد که آنچه در هنر مهم است، زیبایی است. اگرچه درک از هنر و زیبایی، در هر زمانی به عدد مخاطبان آن شکل‌های مختلفی دارد.

برخی هنر را آینه‌ای برای انعکاس واقعیت‌های موجود در جهان از طبیعت تا زندگی انسان‌ها می‌انگارند. برخی دیگر نام هنر را بر اثری می‌گذارند که خالقش با آن احساس آرامش کند و آنچه در نظر دارد به تمامی بیان کرده باشد.

بعضی می‌گویند که اگر مخاطب به درستی نفهمد که هنرمند چه می‌گوید، آن اثر چه ارزشی می‌تواند داشته باشد. بعضی دیگر از شکل اثر حرف می‌زنند که اگر اثر هنری از قواعد و شکل درست هنری پیروی نکند، یک اثر هنری خلق نکرده است.

اما اکنون؛ در میان مخاطبان این نظریه مطرح است که در حقیقت همه اینها می‌توانند یک اثر هنری باشند.

از جمله موانع اساسی بر سر راه انتقال فرهنگ‌ها تفاوت‌های زبانی است که ارتباط با دیگران را محدود می‌کند. اما برخی از هنرها حد و مرز نمی‌شناسند و به راحتی قابل انتشار هستند. هنرهایی که با قلم توانا و انگشتان جادویی آدمی به ظهور می‌رسند، براساس آنکه هنرمند چه وسیله‌ای را برای بیان هنری‌اش انتخاب کند، شاخه‌های گوناگونی را ایجاد کرده‌اند.

در این راستا، هنرمندان ایرانی نیز از دیرباز درخششی خارق‌العاده در ارائه هنر خود بر روی پارچه و لباس داشته‌اند. بخشی از آراستن پارچه و لباس را رودوزی تشکیل می‌دهد. واژه رودوزی به آن جهت

انتخاب گردیده‌است که شامل انواع شیوه‌های تکمیلی دوخت‌هایی می‌شود که بر روی پارچه و منسوجات نقش ایجاد می‌کنند. تاریخ نشان داده است که از روزگاران کهن ایرانیان رودوزی را به عنوان یکی از شیوه‌های تزیین منسوجات بکار می‌برده‌اند. به طوری که عده‌ای معتقدند لباس نقش برجسته سربازان گارد جاویدان در شوش به روش رودوزی تزیین شده است و نشان از رواج این هنر در آن دوران دارد.

حتی در اسناد کهن مدارکی مبنی بر استخدام کارگرانی برای نقش‌دوزی روی پارچه وجود دارد که به صورت مکتوب بر روی لوح‌ها حک و ثبت شده است.

در مورد رودوزی‌های تاریخی ایران به دلیل کمبود منابع و آثار، تحقیقات چندانی صورت نگرفته است. هنرمندان ایرانی در عصر صفویه در اوج شکوفایی هنرهایش، هنر رودوزی را هم به اوج می‌رسانند.

کتاب حاضر، با شناخت هنر رودوزی ایران، در اصفهان و در دوران صفویه و با استناد بر آثار محدود موجود در مجموعه‌های داخلی و خارجی و بررسی آثار مکتوب، توسط سرکارخانم شهره فضل‌وزیری به رشته تحریر درآمده است.

در این جا لازم است که از همت بلند ایشان در این زمینه، کمال تقدیر و تشکر به عمل آید.

در مورد بیشتر هنرهای مرتبط با پارچه و لباس تحقیقات درخور توجهی انجام نشده است و به نظر می‌رسد که می‌تواند بستر مناسبی برای تحقیق و پژوهش این بخش از تاریخ هنر ایران باشد. همچنین هنوز جای آن دارد که پژوهش‌های بی‌شماری در زمینه هنرهای ایران انجام پذیرد، تا هنرهای از یاد رفته مجدداً احیا شوند.

محبوبه اصغرپور
انتشارات ناب نگار

فهرست مطالب

- مقدمه نویسنده / ۷
- تاریخ اصفهان / ۹
- اوضاع اقتصادی ایران عصر صفوی / ۱۵
- هنر در دوره صفوی / ۱۷
- نساجی دوره صفوی / ۱۹
- تاریخچه روددوزی اصفهان / ۲۰
- هنر روددوزی / ۲۲
- مشاغل مرتبط با روددوزی / ۲۵
- علاقه‌بندی
- سیم کش یا زرکش
- گلابتون‌ساز
- آینه‌ساز
- صباغ
- نقوش روددوزی‌های اصفهان عصر صفوی / ۳۳
- انواع روددوزی‌های اصفهان عصر صفوی / ۳۴
- گلابتون‌دوزی
- ملیله‌دوزی
- سُکمه‌دوزی
- قلاّب‌دوزی
- ابریشم‌دوزی
- آجیده‌دوزی
- ضمیمه: تصاویر / ۴۱
- فهرست منابع و مآخذ / ۹۳
- فهرست منابع تصویری / ۹۵

مقدمه مؤلف

به گفته آرتور پوپ، ایران‌شناس و هنرشناس بزرگ «هنر ایرانی، هدیه دائم ملت ایران به تاریخ جهان است».

از میان همه هنرهای ایرانی آنچه از همه محبوب‌تر و مورد توجه بوده، پارچه‌بافی و هنرهای مرتبط با آن است. تاریخ بافت پارچه از روزگاران باستان تا اواخر دوره صفویه از ارزش بالایی برخوردار بوده است. صفویان که پس از قرن‌ها استیلای اعراب، مغولان و تاتارها به ایران حکومت کردند، دوره جدیدی را در هنر ایران بوجود آوردند که بیش از دویست سال دوام یافت.

با وجود اینکه حکومت آنها به دست افغان‌ها منقرض شد، اما ویژگی شاخص هنر این دوره تاکنون در عرصه فرهنگ و هنر ایران باقی مانده است.

اقدامات مدیرانه شاه عباس، اصفهان را به بزرگ‌ترین و زیباترین شهر در تمام مشرق زمین تبدیل نمود و اصفهان به یک کانون فرهنگی و سیاسی تبدیل شد. مهارت و بلند نظری و مواد مناسبی که در کارگاه‌های صفوی در راه پارچه‌بافی و هنرهای وابسته به آن مصرف می‌شد، جایگاه این هنر را درخشان‌تر از هر دوره دیگری در تاریخ به نمایش گذاشت و اصفهان که تاریخ به آن افتخار عنوان نصف جهان را داده است، پیشگام این هنر شد.

زیبایی پارچه‌های ایرانی در دوره صفوی در بوجود آوردن لباس‌های فاخر توجه همگان را به خود جلب می‌کرد. این زیبایی هنگامی‌دو چندان می‌شد که با رودوزی همراه می‌بود.

پیشرفت هنر رودوزی بر روی پارچه، باعث بوجود آمدن اصنافی در بازار اصفهان در عصر صفوی شد. ضمن اینکه نقش‌دوزی حرفه زنان و مردانی شد که به رودوزی بر روی منسوجات می‌پرداختند.

در این دوره یکی از اقلام عمده داد و ستد را رودوزی‌ها تشکیل می‌دادند و به عنوان کالایی ممتاز به خارج از ایران صادر می‌شد و

در دنیای غرب خواستاران بی‌شماری داشت. متأسفانه از هنر رودوزی اصفهان عصر صفوی نمونه‌های زیادی وجود ندارد. اما شواهد زیادی در خصوص رواج و تنوع آن در زمان صفویان موجود است که جای مطالعه و بررسی بیشتر دارد. بخشی از اطلاعات مکتوب در این زمینه را در نوشته‌های بازرگانان و سیاحانی که در آن دوره از ایران دیدن نموده‌اند، می‌توان یافت. نمونه‌های اندکی از هنر رودوزی دوره صفویه در ایران و یا مجموعه‌های خارج از ایران وجود دارد. از بعضی از آنها که در دسترس بوده‌اند، در این کتاب استفاده شده است. اما از آنجایی که مطالعه تاریخی و طبقه‌بندی مناسبی در مورد آنها، بخصوص آثار موجود در موزه‌های خارج از ایران، انجام نشده است، بیشتر این آثار دسته‌بندی تاریخی و نام‌گذاری در خور توجهی نشده‌اند.

در این مرقومه سعی شده است که طبقه‌بندی مناسبی از رودوزی‌های اصفهان ارایه شود و برای تحلیلی منطقی در این مورد، علاوه بر منابع مکتوب تاریخی، از کسانی که صاحب‌نظر هستند نیز راهنمایی‌هایی گرفته شده است. این بررسی صرفاً به رودوزی‌هایی که در اصفهان انجام می‌گرفته است، اختصاص دارد.

به نظر می‌رسد جایگاه ارزنده و ممتازی که این هنر در دوره صفوی داشته است، از دید علاقه‌مندان به هنر ایران کمی پنهان مانده است. امید است به این بخش از تاریخ هنر ایران نیز توجه بیشتری میندول گردد.

در دسترس نبودن نمونه‌های رودوزی این دوره دلیلی است بر عدم ارایه تصاویر مناسب از آنها، بعضی از تصاویر به یاری دوستان و همکاری موزه‌ها گردآوری شده است، که امیدوارم دیگران را، راه‌گشا باشند.

در خاتمه لازم می‌دانم از همه کسانی که راهنمایی‌ها و حمایت‌های بی‌دریغ‌شان را ارزانی داشته‌اند، سپاسگزاری کنم.

شهره فضل وزیری

عضو هیئت علمی دانشگاه علم و فرهنگ